



> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Onderwijsraad  
T.a.v. prof. dr. A.M.L.van Wieringen  
Nassaulaan 6  
2514 JS Den Haag

Rijnstraat 50  
Den Haag  
Postbus 16375  
2500 BJ Den Haag  
www.minocw.nl

**Contactpersoon**

J.T. Schokker

T +31-70-412 2594  
t.schokker@minocw.nl  
IPC 5200

**Onze referentie**

Kennis/125425

Datum **16 JUNI 2009**

Betreft Adviesaanvraag maatschappelijke achterstanden van de toekomst

Geachte heer Van Wieringen,

In het werkprogramma 2009 van de Onderwijsraad is de verkenning 'maatschappelijke achterstanden van de toekomst' opgenomen. In deze brief licht ik mijn adviesaanvraag toe.

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw werden drie achterstandsgroepen in het onderwijs onderscheiden: meisjes, leerlingen uit lagere sociaal-economische milieus en leerlingen van niet-westerse allochtone herkomst. Veertig jaar later lijken de achterstanden naar sociaal-economische achtergrond en etniciteit te zijn afgenomen maar nog steeds duidelijk aanwezig. De (verticale) onderwijsachterstand in het opleidingsniveau van meisjes blijkt daarentegen geheel verdwenen en zelfs te zijn omgeslagen in een voorsprong. Dit is uiteraard goed nieuws, maar roept vervolgens de vraag op of sprake is van een nieuwe achterstand van jongens. Deze achterstand is vooralsnog echter een stuk kleiner dan die van meisjes ooit was, en moet dan ook niet gedramatiseerd worden. Bovendien is er nog steeds sprake van een hardnekkige horizontale onderwijsongelijkheid; jongens en meisjes zijn nog steeds sterk verschillend verdeeld over profielen, sectoren en studierichtingen.<sup>1</sup>

Met betrekking tot de sociaal-economische achtergrond en etniciteit werd in het onderwijsbeleid tot voor kort een onderscheid gemaakt tussen kinderen van autochtone en van allochtone laagopgeleide ouders. Dit is niet meer het geval. Wel wordt nog steeds gedifferentieerd naar het opleidingsniveau van de ouders. Inmiddels daalt sinds het midden van de jaren negentig het totale aantal achterstandsleerlingen op basis van deze definitie in het primair en secundair onderwijs gestaag, vooral als gevolg van de afname van het aantal autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders. De laatste jaren zien we dat de stijging van

---

<sup>1</sup> Langen, A. van, Driessen, G. & Dekkers, H. (2008). Sekseverschillen in onderwijsloopbanen in Nederland. *Pedagogische Studiën*, 85(1), 3-15.

het opleidingsniveau van ouders ook effect heeft bij allochtone Nederlandse leerlingen: een groeiend deel van de niet-westerse allochtone Nederlandse leerlingen valt buiten de gewichtenregeling.

Datum

Onze referentie

Dit blijkt ook uit cijfers van het CBS. Het aantal achterstandsléerlingen (in het basisonderwijs) is sinds het schooljaar 1995-1996 gehalveerd, van bijna 40% van het totaal naar nog geen 20%.<sup>2</sup> Tegelijkertijd blijken de capaciteiten van verschillende groepen leerlingen lang niet optimaal te worden benut, overigens zowel aan de onderkant als de bovenkant van de talentverdeling. Hierbij komt de vraag op, welke scheidslijnen zich verder aftekenen in de huidige samenleving en wat de verwachtingen voor de middellange termijn zijn.

Zo is de laatste jaren bijvoorbeeld in toenemende mate aandacht voor regionale verschillen in schoolprestaties. De cumulatie van achterstandsproblematiek in de grote steden springt daarbij het meest in het oog, maar in plattelandsregio's komen onderwijsachterstanden voor die niet altijd te herleiden zijn tot sociaal-economische achtergrondkenmerken.<sup>3</sup> Ook de dimensies waarop achterstanden zich kunnen ontwikkelen zijn aan verandering onderhevig. Zo neemt het belang van 'soft skills' (sociale en persoonlijke vaardigheden) om succesvol te zijn op de arbeidsmarkt toe.<sup>4</sup>

Deze overwegingen leidt tot de volgende verkenningvragen:

*Wat zijn de achterstandsgroepen en achterstandsdimensies van de toekomst en bij welke achterstandsgroepen en achterstandsdimensies loopt Nederland als geheel risico (in vergelijking met andere landen) ? Welke beleidsmogelijkheden zijn er vervolgens om de geconstateerde achterstandsrisico's te bestrijden? Hoe verhouden die zich tot de huidige ontwikkelingen in het achterstandenbeleid?*

De verkenning kijkt naar verschuivingen in achterstandsgroepen en achterstandsdimensies. Daarnaast wordt gekeken bij welke achterstandsgroepen en achterstandsdimensies Nederland als geheel risico loopt (in vergelijking met andere landen). De klassieke achterstandskennmerken zijn bekend: sociaal milieu, geslacht, regio en etniciteit. Doen zich in dit verband nieuwe ontwikkelingen voor? Hoe is de voorspelkracht van deze indicatoren voor de werkelijke onderwijsachterstanden nu en in de toekomst? Vormen jongens, die in veel onderwijssectoren achter lijken te blijven, een nieuwe achterstandsgroep? Zijn onderwijsachterstanden in de toekomst te voorspellen? Zijn er nieuwe groepskenmerken op basis waarvan dit het beste mogelijk is, of zijn achterstanden steeds meer individueel bepaald?

---

<sup>2</sup> Bron: Webmagazine CBS, 4 juni 2008: Aantal achterstandsléerlingen in het basisonderwijs gehalveerd.

<sup>3</sup> Boer, H. de, Bosker, R.J. & Werf, M.P.C. van der (2009). Schoolsucces van Friese vmbo-leerlingen: verschillen in onderwijspositie, schoolloopbaanrendement en examencijfers tussen leerlingen in Friesland en de rest van Nederland. *Pedagogische Studiën*, 88(1), 4-20.

<sup>4</sup> Van der Werfhorst (2008), Education and inequality, Kenniskamer OCW.

Bij de dimensies waarop achterstanden ontstaan gaat het zowel om achterstanden in leerprestaties, specifieke vaardigheden (informatieverwerking, soft skills) als om onderbenutting van (potentieel) talent.<sup>5</sup> Zijn er verschuivingen waarneembaar in het belang van achterstandsdimensies of zijn er nieuwe achterstandsdimensies op komst? Welke eisen stelt de samenleving nu en in de toekomst aan mensen? Bijvoorbeeld, het al dan niet opdoen van internationale ervaring, of het al dan niet beheersen van een tweede taal naast het Engels? Zijn achterstanden op verschillende dimensies van achterstand te voorspellen op basis van groepskenmerken? Welke groepen hebben dan een achterstand? Wat betekent dit voor een effectieve inzet van de beschikbare middelen?

**Datum**

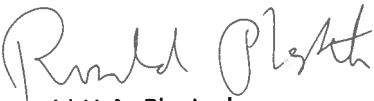
**Onze referentie**

Ik verzoek u tevens de beleidsmogelijkheden te verkennen om geconstateerde achterstandsrisico's weg te nemen of te verkleinen en hoe die zich verhouden tot het bestaande achterstandenbeleid. Aandachtspunten daarbij zijn de manier van onderwijs geven (pedagogische principes), ontwikkelingen in de mate van diversiteit binnen de leerlingenpopulatie (verschillende gedragsproblemen, etc.) en in hoeverre voor verschillende groepen verschillende onderwijsmethoden nodig zijn om hieraan tegemoet te komen. Kan de bekostiging van achterstanden bijvoorbeeld het beste gerelateerd worden aan individuele kenmerken of aan groepskenmerken en plaats vinden via de lumpsum of via specifieke subsidies? Daarbij verzoek ik u tevens de ongewenste effecten van nieuw te ontwikkelen beleid mee te wegen, zoals extra administratieve lasten en verantwoordingsverplichtingen van scholen.

Ik moedig het aan dat bij de voorbereiding van het advies wordt samengewerkt met andere adviesraden en kennisinstellingen. In dit geval ligt samenwerking met de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en het SCP voor de hand. Oplevering van deze verkenning verwacht ik in het vierde kwartaal van 2009.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

  
dr. Ronald H.A. Plasterk

---

<sup>5</sup> Zie ook Onderwijsraad (2007). Presteren naar vermogen, Den Haag: Onderwijsraad.